

A86/17

14 april 1986

DE RUSSISCH ORTHODOXE KERK LANCEERT EEN VREDESAKTIE-PROGRAM

In Moskou is zeer onlangs, d.w.z. waarschijnlijk op 6 april of kort daarvoor, door functionarissen van de Russisch Orthodoxe Kerk (ROK) een persconferentie gegeven. Aanleiding vormde het verschijnen van een 80 pagina's tellende "Boodschap van de Heilige Synode.... Over Oorlog en Vrede in het Atoomtijdperk". De bijeenkomst werd geleid door Aartsbisschop PITIRIM van Volokolamsk, Hoofd van de Afdeling Uitgeverij van het Moskouse Patriarchaat, en bijgewoond door vier van de vijf permanente leden van de als hoogste ROK-orgaan te kwalificeren Heilige Synode, t.w.:

- * Metropoliet FILARET van Kiev en Galicië, Patriarchaal Exarch voor de Oekraïne;
- * Metropoliet YUVENALIY van Krutitsy en Kolomna, Administrator van het Diocees Moskou en daarmee de waarnemer van Patriarch PIMEN van Moskou en Heel Rusland, die formeel de leiding heeft van dit Diocees;
- * Metropoliet ANTONIY van Leningrad en Novgorod, Hoofd van de Onderafdeling Leningrad van de Afdeling Externe Kerkelijke Betrekkingen (DECR) van het Moskouse Patriarchaat;
- * Metropoliet ALEKSIY van Tallin en Estland, Hoofd van de Kanselarij van het Patriarchaatsapparaat*

Het feit dat deze vier hoogwaardigheidsbekleders aan de persconferentie deelnamen duidt er op dat de ROK veel waarde hecht aan de inhoud van het uitgebrachte rapport, waaraan twee jaar lang door een speciale Synode-commissie is gewerkt en waarin de standpunten van de kerk m.b.t. de kwestie van oorlog en vrede in de tegenwoordige tijd breed wordt uitgemeten.

*De Russisch Orthodoxe Kerk en haar organen en onderdelen staan onder strikte controle van de Sovjetautoriteiten. Zie hiervoor Focus D86/02, dd.14 februari 1986: "De Russisch Orthodoxe Kerk en haar bestuursapparaat".

De theoretische uitgangspunten

OP 8 en 9 april werd aan deze kerkelijke persconferentie aandacht geschonken door het formeel van de autoriteiten onafhankelijke Sovjetrussische persbureau Novosti, dat in feite een van de omvangrijkste onderdelen is van het Sovjetrussische propaganda-apparaat. Het bericht van 8 april was van de hand van "speciaal correspondent" Vladimir MOLCHANOV*, die daarin stelt dat het bij het Synoderapport in wezen gaat om een program dat in de komende decennia de 'vredesactiviteiten' van de ROK zowel in eigen land als daarbuiten richting zal geven.

Uitgangspunt bij MOLCHANOV is de stelling dat de ROK in de duizend jaar die zij bestaat geweld altijd heeft afgewezen, maar dat zij - als het ging om de bescherming van het vaderland - de staat meer dan eens haar zegen heeft gegeven om naar de wapens te grijpen. Het diepgewortelde patriotisme van de ROK, dat - aldus de suggestie van de Novosti-correspondent - hieraan ten grondslag lag, is ook in de huidige periode boven elke twijfel verheven. Dat geldt ook, zo stelt hij, voor de categorische afwijzing door de kerk van potentiële oorlogshandelingen met inzet van nucleaire of andere massa-vernietigingswapens.

"Een kernwapenoorlog zal aan iedere oorlog en elke vrede een einde maken", zo citeert MOLCHANOV uit het Synoderapport, "want het zal het einde betekenen van alle leven op aarde". Bij een atoomoorlog is het niet mogelijk de morele maatstaf te hanteren van het al dan niet gerechtvaardigd zijn van een dergelijk conflict; dat zijn in de opvattingen van de Russisch Orthodoxe Kerk begrippen die elkaar uitsluiten. "Daar, waar alles vernield en vernietigd is, kan geen sprake zijn van herstel en van vrede... Daarom zou een atoomoorlog een waanzinnige en verschrikkelijke zonde zijn tegenover God. De meest dringende taak voor de Kerken en de hele mensheid is het dit niet toe te laten", aldus de Synodeboodschap. De Russische Orthodoxe Kerk zal dan ook - aldus een Novosti-bericht van 9 april - de hele christelijke en niet-christelijke wereld, alle vredeskrachten op onze planeet van haar opvattingen in kennis stellen.

Een program van actie

Voor de ROK is "de aanwezigheid van kolossale voorraden kernwapens een treurige realiteit" en in deze omstandigheden is de enig moreel aanvaardbare houding een verklaring dat men nooit als eerste kernwapens zal gebruiken, zoals bekend een notoir Sovjetstokpaardje.

In het bericht van MOLCHANOV wordt vermeld dat de kerk het - in het belang van de wederzijdse veiligheid - eens is met het bestaan van een bewapeningsevenwicht. De ROK beschouwt dit echter als iets dat slechts een tijdelijke karakter mag hebben, want voor haar is ontwapening het einddoel. Zij is de opvatting toegedaan dat nucleaire afschrikking principieel verwerpelijk is, want dat impliceert dat men ervan uitgaat dat een potentiële tegenstander van plan is als eerste atoomwapens te gebruiken. Door dit soort opvattingen wordt "niet alleen een sfeer van spanning en wantrouwen gescha-

*MOLCHANOV heeft zichzelf wel eens aangeduid als functionaris van het IID, het International Information Department van het CC-CPSU dat o.m. een taak heeft op het terrein van de internationale propaganda.

pen in de betrekkingen tussen staten, maar ontstaat er ook wantrouwen tussen volkeren".

Het Synoderapport ziet als hoofdoorzaak voor de tegenwoordig bestaande internationale spanningen de onwil bij "vele machthebbers" om in te zien dat het een legitieme zaak is wanneer volkeren streven naar politieke onafhankelijkheid. Deze uitspraak krijgt reliëf door de toevoeging dat de ROK "de huidige koers van de Verenigde Staten" ziet als de meest uitgesproken manifestatie van deze onwil. Dezelfde redenatie is terug te vinden in het Novosti-bericht van 9 april, al stelt dat het nog duidelijker door te zeggen dat Washington - doordat het de Sovjet Unie de schuld geeft van alles wat zich aan bevrijdings- en ontwikkelingsprocessen in de wereld afspeelt - een politiek van confrontatie bedrijft. "Dat leidt tot een vergroting van de internationale spanningen en van het gevaar van een kernwapenoorlog".

Voor Novosti-correspondent MOLCHANOV is de inhoud van de Synode-boodschap meer dan een theoretische beschouwing van de toestand in de wereld en brengt zij tot uitdrukking dat de ROK in het belang van de vrede vastbesloten is actief op te treden. Het programma daarvoor schijnt al opgesteld. Het eerder genoemde Novosti-bericht van 9 april j.l. geeft nl. de volgende actiepunten: geen militarisering van de ruimte, volledig en algemeen verbod van kernwapenproeven, het bevroren van nucleaire voorraden als een eerste stap naar reductie en vernietiging van deze voorraden, een wezenlijke reductie van zowel kernladingen als van lanceerinstallaties, de instelling van kernwapen-vrije zones, geen middellange afstands-raketten in Europa, kortom, evenzovele officiële Sovjeteisen. Hoofddoel is - aldus MOLCHANOV - de nucleaire bewapeningswedloop een halt toe te roepen en tegen het jaar 2000 alle kernwapens de wereld uit te hebben.

Internationale activiteiten

Om het voorgaande te bereiken zal de ROK naar een bundeling streven van de inspanningen van alle religieuze krachten in de Sovjet Unie en daarbuiten.

De daarachter liggende intentie is vervat in een passage uit het bericht van MOLCHANOV: "De kerk heeft geen politieke macht, (maar) wij mogen ... niet vergeten dat zij in staat is sterke invloed uit te oefenen op de publieke opinie en op diegenen die wel politieke macht hebben".

Het ligt niet voor de hand te veronderstellen dat MOLCHANOV hierbij doelt op de Sovjet Unie intern, want dat zou in uiterste konsekventie betekenen dat hij de ROK oproept tot het uitoefenen van druk op de CPSU, die krachtens de Sovjet-grondwet immers de leidende macht is in de Sovjet samenleving. Deze uitspraak moet dus wel slaan op de kerken in West Europa en de Verenigde Staten en duidt er impliciet op dat van Sovjetzijde meer activiteiten te verwachten zijn in de richting van kerkelijke organen en organisaties in het Westen.

Door CPSU-leider GORBACHEV was dat tijdens het onlangs gehouden 27e CPSU-congres overigens al aangekondigd, want in het kader van het Sovjetrussische vredesstreven staat "...de Sovjetrussische bevolking klaar om de betrekkingen met niet-communistische anti-oorlogsgroeperingen, inclusief de religieuze, verder tot ontwikkeling te brengen".*

*Focus A86/16, dd. 4 april 1986: "Het 27e CPSU-congres: GORBACHEV over de communistische beweging en samenwerking met anderen"

In de Sovjet Unie zelf is op 7 april j.l. een mogelijk eerste stap gedaan voor verdere actie. Op die dag werd namelijk - aldus het Sovjetpersbureau Tass - door 19 prominente religieuze functionarissen in de Sovjet Unie - hoofden en vertegenwoordigers van christelijke kerken en verenigingen - een oproep gedaan " aan alle christenen in de wereld en aan alle mensen van goede wil" om te streven naar stopzetting van alle nucleaire proeven als een middel om de beëindiging van de bewapeningsrace dichterbij te brengen. In deze oproep werden de Sovjetstandpunten en het beleid m.b.t. de uitbanning van kernwapens hogelijk geprezen.